

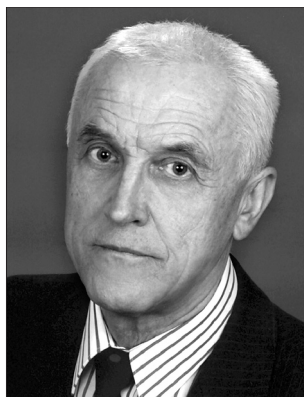
Валентин ПОМОГАЙБО**ФІЛОСОФІЯ УСПІШНОЇ ФІНСЬКОЇ ОСВІТИ****Анотація**

Фінський досвід створення успішної освіти ліг в основу сучасних зусиль з реформування української школи. Внаслідок цього здійснено аналітичний огляд книги відомого фінського педагога Пасі Салберга «Фінські уроки 2.0» з метою сприяння масовій доступності ідей та засобів успішного реформування освітньої системи Фінляндії для найширшого загалу українських учителів. У цій книзі показано шлях Фінляндії «від бідної й малоосвіченої аграрної країни до сучасного суспільства знань з ефективною освітньою системою та інноваційним середовищем світового рівня. Стратегічним ідеалом фінського суспільства було розширення доступу до освіти – від раннього дитинства й аж до найвищих наукових ступенів і навчання дорослих» (Салберг, 2017: 41-42).

Нині у багатьох навіть розвинених країнах світу системи освіти переживають кризу, яка полягає у неспроможності забезпечити дітей якісною освітою. Досвід Фінляндії пропонує шлях поліпшення освіти, заснований не на ринкових засадах – стандартизації, посиленні конкуренції, збільшенні обсягів навчальної інформації, регулярному тестуванні учнів, посиленні підзвітності про результати навчання. Українським освітянам, які мають звичні дидактичні та методичні навички і класичні переконання про функції учителя в освітньому процесі, цей досвід здається парадоксальним: кожен фінський учитель має науковий ступінь магістра; шкільне навчання здійснюється за принципом «вчити менше – знати більше»; успішним уроком вважається той, під час якого учні говорять більше за вчителя; стандартизоване тестування учнів відсутнє аж до випускного 9-го класу базової школи; в освітньому процесі відсутня конкуренція між учнями, класами, вчителями, школами. У фінській школі панує персоналізоване навчання засобами творчого викладання, бо в дійсності успіх кожного учня визначається його індивідуальними особливостями та можливостями.

Ключові слова: *освітня система, реформування, курикулум, оцінювання, інклюзивна освіта, професійна автономія вчителів, розмаїття методик навчання, архітектура шкільного середовища, персоналізоване навчання.*

Уперше про вражаючі успіхи Фінляндії у галузі шкільної освіти українські читачі дізналися у 2006 р. із монографії відомого українського фі-

лософа освіти Сергія Клепка «Філософія освіти в європейському контексті» (Клепка, 2006: 26-29). З того часу в Україні увага до фінського досвіду успішного реформування шкільної освіти значно зросла, а в кінці 2017 року була опублікована українською мовою книга П. Салберга «Фінські уроки 2.0» (Салберг, 2017) за американським виданням 2015 р. (Sahlberg, 2015). Передмову до неї написала Міністр освіти і науки України Лілія Гриневич, де вона наголошує, що фінський досвід ліг в основу сучасних зусиль з реформування української школи: «...описаний у цій книзі унікальний досвід Фінляндії з підготовки високопрофесійних учителів, їх залучення до професії через інноваційну систему наставництва (індукції), загальна атмосфера довіри до вчителя, яка панує у фінських школах, – можуть стати для нас найкращими уроками, справжнім джерелом натхнення у нашому прагненні до розбудови школи, у якій пануватиме беззастережний імператив поваги до людської гідності, плекатиметься дух творчого пошуку та забезпечуватимуться однакові можливості для навчального поступу кожного учня» (Салберг, 2017: 9-10).

Своє враження від фінського освітнього феномену висловила також професор Нью-Йоркського університету, доктор лінгвістики Даян Равіч у передмові до американського видання «Фінських уроків 2.0»: «У Фінляндії є національний курикулум, однак учителі можуть вільно формувати його відповідно до своїх потреб і можливостей. А найкращим є те, що Фінляндія не випробовує учнів стандартизованими тестуваннями аж до останніх років навчання в старшій школі. ... У них («Фінських уроках» – В.П.) змальовано альтернативний всесвіт, де педагогів поважають, де вони мають змогу якнайкраще виконувати свою роботу, де суспільство визнає свій обов'язок забезпечити здоров'я та добробут дітей. ...Ця книжка нагадує нам, що народ може свідомо будувати чудову шкільну систему, якщо пильно приділяє увагу потребам дітей, старанно добирає й готує своїх освітян, створює освітні середовища – не просто симпатичні, а такі, що стають провідниками радостей викладання й навчання» (Салберг, 2017: 12). Поняття «курикулум», яке можна перекласти як навчальний план, чи навчальна програма, в українській освіті не вживається.

Хто ж такий автор книги «Фінські уроки 2.0» Пасі Салберг? Найкраще відповів сам автор у своїй книзі: «Я ...виріс у сільській школі, де вчителювали мої батьки. ...Там був мій дід, і він зачаровував. Тож, мабуть, не дивно, що потім я й сам вирішив стати вчителем. На своїй першій роботі я впродовж семи років викладав математику й фізику в середніх класах гельсінської школи. Згодом я працював у системі управління освітою й університетської підготовки вчителів удосталь часу, щоб зрозуміти різницю між освітою в школі та поза нею. Глобальне бачення, що

дає змогу глибше оцінити особливе місце Фінляндії в розвитку освіти, я сформував на посадах аналітика з питань освітньої політики Організації економічної співпраці та розвитку (ОЕСР), спеціаліста з питань освіти Світового банку й освітнього експерта Європейської комісії» (Салберг, 2017: 30). На цей час П. Салберг працює запрошеним професором Післядипломної школи освіти Гарвардського університету. Для більш детального ознайомлення з біографією автора «Фінських уроків 2.0» можна скористатися його власним так званим Курикулумом життя Пасі Салберга (Sahlberg, 2014).

Зміст книги «Фінські уроки 2.0» дивує і навіть шокує освітян, які мають звичні дидактичні та методичні навички і класичні переконання про функції учителя в освітньому процесі тощо. Засади сучасної успішної шкільної освіти сприймаються як парадокси. І справді:

- кожен учитель має науковий ступінь магістра,
- шкільне навчання здійснюється за принципом: вчити менше – знати більше,
- успішним уроком вважається той, впродовж якого учні говорять більше за вчителя,
- стандартизоване тестування учнів відсутнє аж до випускного 9-го класу базової школи,
- в освітньому процесі відсутня конкуренція між учнями, класами, вчителями, школами,

Уже на перших сторінках своєї книги П. Салберг зауважує, що нині у багатьох розвинених країнах світу системи освіти переживають кризи, які полягають у неспроможності забезпечити дітей якісною освітою. Він пропонує шлях поліпшення освіти, заснований не на ринкових засадах – стандартизації, посиленні конкуренції, збільшенні обсягів навчальної інформації, регулярному тестуванні учнів, посиленні підзвітності про результати навчання. «Інший шлях передбачає зміцнення вчительських сил, мінімізацію тестування учнів, перевагу відповідальності й довіри над підзвітністю, інвестиції в справедливість, передання лідерських ролей на шкільному й локальному рівнях досвідченим професіоналам-освітянам» – стверджує автор (Салберг, 2017: 31).

Перший розділ книги має назву «Фінська мрія». У ньому показано шлях Фінляндії «від бідної й малоосвіченої аграрної країни до сучасного суспільства знань з ефективною освітньою системою та інноваційним середовищем світового рівня. Стратегічним ідеалом фінського суспільства було розширення доступу до освіти – від раннього дитинства й аж до найвищих наукових ступенів і навчання дорослих» (Салберг, 2017: 41-42).

Після II Світової війни у Фінляндії існували різні форми загально-освітніх шкіл: державні, академічні, муніципальні, приватні. Найбільше було приватних шкіл, а доступ до продовження освіти після закінчення початкової школи мала незначна кількість дітей – всього в межах 10%. Реформування фінської освіти почалося в 60-х роках минулого століття зі створення єдиної державної загальноосвітньої шкільної системи і залучення до неї усіх дітей країни. Його рушійною основою стало переконання, що освіта є суспільним благом, бо виконує державотворчу функцію. Фіни зрозуміли, що ключовими чинниками, які забезпечують високоякісну освіту є не вказівки школам зверху, не стандарти, не альтернативні програми та оцінювання, а професіоналізм учителів, різноманітність способів викладання, психофізіологічна доцільність обсягу навчальної інформації, педагогічно доцільне облаштування навчального середовища. Фінські вчителі охоче передають свій вдалий досвід колегам, внаслідок чого найефективніші практики швидко поширюються на всю шкільну освіту країни. Крім того, вони зацікавлені у подальшому розширенні набору методів викладання, у їх індивідуалізації, щоб задовольнити потреби кожного учня.

На цей час основою системи шкільної освіти Фінляндії є уніфікована 9-річна обов'язкова школа, яка складається із 6-ти класів початкової школи та 3-х класів базової середньої школи. Після закінчення уніфікованої школи можна вчитися в 3-річній загальній старшій школі без поділу на класи, в 3-річній професійній старшій школі без поділу на класи або в 10-му класі. Закінчення старшої школи надає можливість учитися у вищому навчальному закладі, а закінчення 10-го класу – в одній із старших шкіл.

Складовою загальної системи освіти Фінляндії є дошкільна освіта, яка полягає у навчанні та догляді дітей до 7-и років. Усім 6-річним дітям доступна передшкільна підготовка, але за бажанням батьків. Таким чином, для вступу дитини у початкову школу читання, письмо та математика не є пріоритетними.

Розділ «Фінський парадокс» присвячено поясненню того, як Фінляндія із середняків за рівнем шкільної освіти піднялася на лідерський рівень. Відповідь виявляється досить несподіваною: Фінляндія вчинила всупереч поширеним педагогічним приписам підвищення якості освіти: збільшувати час на викладання та навчання, збільшувати обсяг домашніх завдань, частіше тестувати учнів тощо. Але, перш за все, високоякісна освіта у цій країні стала доступною для всіх дітей, незалежно від їх соціального походження та рівня добробуту. У фінських школах не розділяють учнів на потоки за здібностями з математики та іноземних мов. Вивчення цих предметів, незалежно від соціально-економічного

статусу чи інтересів учнів, здійснюється спільно, у тих самих класах. Це забезпечує підвищення навчальних очікувань стосовно всіх учнів, внаслідок чого суттєво скорочується розрив у рівні успішності школярів із нижчими та вищими результатами, а всі учні за своїми результатами перевершують очікування. Водночас, всупереч побоюванням, така практика зовсім не заважає системі культивування індивідуальних талантів. У Фінляндії відсутні стандартизовані тестування, а відповідальність за оцінювання учнівської успішності повністю несе школа.

Ще однією засадою універсального права кожної фінської дитини на якісну освіту є інклюзія дітей з особливими потребами в загальну шкільну освіту. Для цього в усіх класах передбачені педагоги спеціальної освіти й асистенти, які допомагають дітям з особливими потребами. Ба більше, спеціальна освіта потрібна усім учням, бо в певні моменти життя кожному потрібна підтримка й допомога, щоб рухатись далі. Особливо це важливо у початковій школі у процесі навчання читанню, письму, математиці та іноземним мовам. У різних країнах світу поширена стратегія виправлення проблем навчання в процесі їх виникнення, що спричинює зростання кількості учнів з особливими потребами протягом навчання в початковій та базовій школі. Фінська школа позбавлена цієї небажаної тенденції, бо намагається запобігати освітнім проблемам.

Як зауважує сам П. Салберг, Фінляндія є країною дивовижних парадоксів. Найдивовижнішим парадоксом фінської школи для українських освітян є принцип: менше навчати – більше вивчати. Цей парадокс можливий тому, що навчальний матеріал у фінських школах подається в обсязі, відповідному психофізіологічним можливостям дитини. Такий обсяг забезпечує сприятливу атмосферу навчання, позбавлену тривоги та стресу, і легко засвоюється на уроці. Якщо учень певне завдання не встиг виконати у класі, то він завершує його вдома протягом не більше півгодини. Внаслідок цього фінським школярам немає потреби відвідувати приватних репетиторів чи додаткові уроки.

Другий парадокс фінської освіти: менше тестувати – більше вивчати. Аналіз багаторічних результатів міжнародних тестувань школярів із країн, в освіті яких практикується конкуренція та виокремлення шкіл, класів і вчителів за результатами частих стандартизованих тестів, не виявив покращення досягнень. Фінляндія пішла іншим шляхом оцінювання якості та справедливості освіти, який базується на здоровому глузді. У фінській школі існує три категорії оцінювання. Перша категорія полягає у діагностичному, формульовальному та підсумковому оцінюванні. Її здійснює учитель у класі різними методами. Він для цього спеціально підготовлений. Друга категорія оцінювання – всебічний аналіз прогресу учнів після кожного семестру, результати якого відображені в таблиці.

Для цього існують загальнодержавні принципи оцінювання учнів, але рішення про критерії залишається за школою. Освітній досвід свідчить про небезпеку стандартизованих зовнішніх тестів для досягнення дійсної якості освіти. Ця небезпека полягає в тому, що освітній процес підлаштовується під тести, і тоді навчання здійснюється лише заради найкращого виконання цих тестів, які абсолютно не віддзеркалюють повний зміст навчального предмету. Третя категорія передбачає зовнішнє державне вибіркоче оцінювання кожні 3-4 роки, яке охоплює близько 10% учнів певної вікової групи, наприклад, учнів 6-х та 9-х класів. Таким чином, аж до самого іспиту на атестат зрілості, який складається на завершенні старшої школи, учні позбавлені стресогенних стандартизованих тестів, а учителі можуть зосередитись виключно на процесі навчання. Поточне оцінювання учнів до 5-го класу початкової школи зазвичай здійснюється не в балах, що унеможливорює пряме порівняння школярів між собою. Застосовуються лише описові оцінювання та відгуки на основі правил шкільного курикулуму чи муніципального освітнього плану. У наступних класах школи досягнення учнів оцінюється за шкільними тестами, складеними вчителями.

Третій парадокс фінської освіти: більше розмаїття – більша справедливість. У даному випадку мається на увазі етнічне розмаїття школярів. Нині у базових школах Гельсінкі та інших міст Фінляндії частка дітей-іммігрантів становить понад 10%, а кількість мов, якими розмовляють ці діти, перевищує 40. Принцип інклюзивності діє і тут: діти-іммігранти, як і діти з особливими потребами, навчаються у загальних класах звичайної школи. Навіть за таких обставин фінським педагогам вдається стабільно досягати високих результатів навчання у всіх школах країни, бо учні-іммігранти у фінських школах показують значно кращі результати, ніж учні-іммігранти в інших країнах світу. Українцям є чому почитися у фінів і тут, бо етнічне розмаїття в Україні значно більше, ніж у Фінляндії. За даними перепису 2001 р. частка представників інших етнічних груп серед населення України перевищує 20% (Всеукраїнський перепис населення, 2004), в той час як у Фінляндії – понад 6% (Finland: People and society, 2017).

Третій розділ книги «Фінські уроки 2.0» називається «Фінська перевага». Його присвячено фінським учителям як одній із ключових передумов успіхів шкільної освіти Фінляндії. «У цьому розділі ...описано, як педагогічна освіта й систематична увага до вчительського професіоналізму роблять значний внесок у перетворення системи освіти Фінляндії на предмет світового зацікавлення й об'єкт досліджень» (Салберг, 2017: 116). Перш за все, варто наголосити, що фіни традиційно надзвичайно шанують вчителів і відносяться до них із незаперечною довірою. Вна-

слідок цього фінські вчителі позбавлені строгих шкільних перевірок і зовнішніх стандартизованих тестувань учнів, покликаних інформувати громадськість про ефективність учительської роботи. Вони абсолютно автономні у створенні власних планів роботи й курикулуму. Фіни сприймають викладання як шляхетну, високоморальну та престижну професію, яка є найбажанішою серед абітурієнтів, випереджаючи лікарів, архітекторів та юристів. Конкурс в фінські університети на педагогічні факультети надзвичайно високий – 10 абітурієнтів на одне студентське місце, і тому учителями стають найбільш талановиті та віддані справі навчання молоді люди. Для того, щоб стати студентом педагогічного факультету, абітурієнту недостатньо високого рейтингу атестату зрілості. Він має пройти два етапи складної перевірки на придатність до вчительської професії, яка враховує навички роботи з науковими та фаховими публікаціями, особистісні характеристики, здатність генерувати ідеї, планувати, співпрацювати з іншими людьми тощо.

У чому ж полягає престижність учительовання для фінів? Опитування фінських учителів автором книги свідчить, що вони у своїй роботі цінують, перш за все, професійну автономію, щоб мати змогу максимально реалізувати свою моральну місію. Крім того, професія вчителя у Фінляндії має високу конкурентну спроможність, бо шкільний вчитель обов'язково повинен мати магістерський науковий ступінь, який дає можливість одержати наступний науковий ступінь доктора або працювати в уряді, місцевих органах влади чи викладати в університеті. Цікаво, що рівень заробітної плати не є головним мотивом майбутніх фінських учителів, хоча вона лише трохи перевищує середню зарплату в країні. Загалом опитування свідчать, що понад 90% учителів Фінляндії задоволені своєю роботою

Діяльність фінського вчителя-магістра ґрунтується не тільки на існуючих наукових знаннях, а й на здатності планувати, здійснювати освітні дослідження та кваліфіковано аналізувати їх результати, щоб здобути нові знання та розробити нову методику викладання для подальшого професійного розвитку. Фінський учитель – це лідер у всіх відношеннях. Формування робочого курикулуму здійснюють учителі, школи та місцева влада, а не держава. Нині практично кожна фінська школа має власний, пристосований до своїх потреб курикулум, який узгоджує та затверджує місцевий орган управління освітою. Звичайно при цьому беруться до уваги настанови і обов'язкові правила, визначені Національним рамковим курикулумом, який не містить строгого державного стандарту результатів навчання, як то заведено в Україні та більшості країн світу. Лідерство фінських учителів полягає не лише у складанні робочого курикулуму. Його ключовими складовими є також експериментування

з методами викладання, участь у забезпеченні добробуту учнів та співпраця з батьками.

Вище вже згадувалося, що фінські школи не застосовують стандартизованих тестувань. Тут панує персоналізоване навчання засобами творчого викладання, бо в дійсності успіх кожного учня визначається його індивідуальними особливостями та можливостями. У Фінляндії не практикується визначення ефективності роботи вчителів на основі перевірок їх діяльності та тестувань учнів. Тут добре розуміють, що навчання та виховання дітей – надто складний процес, щоб виміряти його певними кількісними показниками. Протягом шкільного дня фінські учителі мають достатньо часу для спільної роботи і тому знають, як викладають їхні колеги. Це дає змогу обміркувати власне викладання та формує відчуття спільної підзвітності між учителями. У цьому процесі активну участь бере директор школи. Фіни знають, що якість викладання визначається співпрацею між школою, учнями та їхніми батьками і свої зусилля спрямовують на удосконалення цієї співпраці.

Іншим країнам можливо і не варто просто наслідувати фінську систему освіти, проте два фінські уроки, за словами П. Салберга, заслуговують ближчого вивчення. По-перше, викладання набагато складніше, ніж, наприклад, ракетобудування, тому, по-друге, його повинні здійснювати найздібніші молоді люди, яких потрібно приваблювати до педагогічної освіти тим, що вона є втіленням незалежної та шанованої професії, що позбавлена механічного виконання нав'язаних ззовні стандартів, адміністративних навантажень і нескінченних тестів.

А що, якби чудові фінські вчителі викладали, наприклад, в українських школах?

П. Салберг стверджує, що у такому випадку якщо досягнення учнів і зростали б, то несуттєво. Адже наша система освіти базується на зовсім інших принципах, ніж у Фінляндії, Сінгапурі, Південній Кореї чи Японії. Вона обмежуватиме фінських учителів у застосуванні їхніх знань, досвіду й ентузіазму. Отже, все залежить від системи. І якби навіть українські вчителі викладали у фінських школах, то рейтинг би цих шкіл не обвалився, бо освітня культура Фінляндії сприяла би кожному вчителю, якому не вдалося досягти очікуваного успіху. Завдяки меншій кількості часу в класі такий учитель мав би змогу повчитися у своїх колег, як краще допомогти своїм учням у навчанні. Автор радить: «...потрібно переглянути свої міркування про викладання як професію, про роль школи в суспільстві. Замість мріяти про таких учителів, як у Фінляндії, Канаді, чи Сінгапурі, творцям державної політики слід розглянути три аспекти, що позначаються на вчительській професії.

По-перше, педагогічна освіта має бути більш стандартизованою, і водночас викладання та навчання мають бути менш стандартизованими. І Сінгапур, і Канада, і Фінляндія встановлюють високі стандарти програм підготовки вчителів у академічних університетах. ...У всіх цих країнах пріоритетом є строго контролювати якість, перш ніж дозволити комусь викладати.

По-друге, необхідно змінити токсичну для шкіл систему підзвітності. У багатьох країнах поширені практики, коли про якісний рівень учителів судять на підставі самих лише вимірних досягнень їхніх учнів, і ці судження часто неточні та несправедливі. Неточні, тому що більшість шкіл мають ширшу мету, ніж просто висока успішність із кількох академічних предметів. Несправедливі, тому що розкид учнівських досягнень у стандартизованих тестуваннях великою мірою пояснюваний позашкільними чинниками.

По-третє, ...вчителям потрібна автономія в плануванні своєї роботи, свобода обирати методи викладання, які вони вважають найрезультативнішими, і повноваження, щоби впливати на оцінювання та результати своєї роботи» (Салберг, 2017: 154-155).

У наступному розділі «Фінський шлях» П. Салберг розповідає про те, як Фінляндія протягом всього 20-ти років стала однією із найбільш процвітаючих країн світу з найефективнішою освітою. Ось його слова, бо краще не скажеш: «Фінська освіта є унікальною у своєму сталому прогресі — вона пройшла шлях від системи, яка заледве сягала середніх міжнародних показників, до однієї із найуспішніших державних систем освіти сучасності. ...Цього виняткового розвитку було досягнуто, не керуючись принципами реформ, які домінують у Сполучених Штатах, Англії, Австралії та багатьох інших країнах» (Салберг, 2017: 156). Фінські школи, на відміну від шкіл інших країн, можуть творчо експериментувати й ризикувати в пошуках шляхів поліпшення якості освіти, що гармоніює з політикою та стратегіями в інших сферах державного життя. Нині досвід Фінляндії став пріоритетним у реформуванні освітніх систем України та інших країн світу.

У останньому розділі своєї книги П. Салберг розмірковує про те, чи Фінляндія й надалі залишиться одним із світових лідерів якості освіти. Звичайно, майбутнє знову і знову вимагає нових способів мислення, але фінам притаманний неупереджений, свій власний підхід до вирішення проблем, і вони і надалі будуть перемагати. У цьому ж розділі автор звертає увагу читача на ще один, на перший погляд, незначний напрям фінського розвитку освіти як реформа архітектури шкільних будівель та інтер'єру навчальних приміщень. Прикметною ознакою сучасних фінських шкіл є відчуття поваги, добробуту і щастя. Школи у Фінляндії пе-

реважно невеликі – лише 7% із них мають понад 500 учнів. У одному класі навчається від 15 до 25 учнів.

Насамкінець П. Салберг пропонує кілька ключових засад подальшого розвитку фінської школи. По-перше, навчання у майбутній фінській школі повинно бути більше персоналізованим, щоб допомогти кожному учневі знайти свій таланти і захоплення. Ця засада передбачає зменшення часу перебування в класі та перехід від курикулумів до системи індивідуальних навчальних планів. По-друге, школа має бути безпечною навчальною громадою, де учні будуть залучені до досліджень, взаємодії та набуття навичок суспільного життя. По-третє, школи мають готувати молодь до помилок, бо той, хто не готовий помилятися, не генерує ні єдиної нової цінної ідеї. Щоб утілити ці ідеї в життя, необхідна не просто ще одна реформа, а неспинна і систематична трансформація викладання та навчання.

Успішне реформування шкільної освіти в Україні буде можливим лише за умови активної участі українських учителів. Мій власний досвід спілкування з українськими вчителями свідчить, що переважна більшість із них позитивно сприймає засади сучасної шкільної освіти Фінляндії та готова застосовувати їх у своїй професійній діяльності. Ця тенденція підтверджується і змістовними науковими публікаціями з порушених проблем. Наприклад, Дмитро Шевчук, презентуючи книгу відомого британського педагога Кена Робінсона «Школа майбутнього», ідеї якого співзвучні засадам сучасної фінської шкільної освіти, наголошує на хибності тих освітніх систем, які базуються на стандартизації, конкуренції та корпоративності (Шевчук, 2016). Сергій Пролєєв акцентує увагу на репресивній сутності сучасної української школи, яка позбавлена свого основного призначення – відкривати покликання особистості (Пролєєв, 2007). Євген Мулярчук аналізує феномен нематеріальної мотивації професійної діяльності у сфері освіти і пропонує ряд напрямків використання мотиваційного чинника покликання для реформування української освітньої системи (Мулярчук, 2017).

Посилання

Всеукраїнський перепис населення (2001-2004). Державний комітет статистики України. URL: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/>.

Клепко С.Ф. (2006) Філософія освіти в європейському контексті. Полтава: ПОІП-ПО.

Мулярчук Є. (2017) Покликання як мотивуючий чинник розвитку освіти в Україні. *Філософія освіти. Philosophy of Education*, 1(20), 213-234.

URL: <https://philosopheducation.com/index.php/philed/article/view/44>

DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2017-20-1-213-234>

- Пролеєв С. (2007) Репресивність освіти: вимушена необхідність чи владні зазіхання соціуму. *Філософія освіти. Philosophy of Education*, 1(6), 17-27. URL: <https://philosopheducation.com/index.php/philed/article/view/230>
- Салберг П. (2017) *Фінські уроки 2.0*. Пер. з англ. Харків: Ранок.
- Шевчук Д. (2016) Чому потрібна революція у школі? Рецензія на книгу: Кен Робінсон, Лу Ароніка. *Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту. Філософія освіти. Philosophy of Education*, 2 (19), 275-283. URL: <https://philosopheducation.com/index.php/philed/article/view/82> DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-19-2-275-283>
- Finland: People and society (2017) Central Intelligence Agency. The World Factbook. Finland. URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/fi.html>.
- Sahlberg, P. (2014) Curriculum Vitae Pasi Sahlberg. URL: <https://www.gse.harvard.edu/sites/default/files/faculty/documents/pasi-sahlberg-104442.pdf>.
- Sahlberg, P. (2015) *Finnish lessons 2.0*. 2nd ed. New York: Teachers College Press.

References

- All-Ukrainian Population Census (2001-2004) State Committee of Statistics of Ukraine URL: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/> [In Ukrainian].
- Finland: People and society (2017) Central Intelligence Agency. The World Factbook. URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/fi.html>.
- Klepko S.F. (2006) *Philosophy of Education in a European Context*. Poltava: PRIPE [In Ukrainian].
- Muliarchuk, Ye. (2017) Calling as a Motivating Factor of the Development of Education in Ukraine. *Filosofiya osvity. Philosophy of Education*, 1 (20), 213-234 [In Ukrainian]. URL: <https://philosopheducation.com/index.php/philed/article/view/44> DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2017-20-1-213-234>
- Proleyev, S. (2007) Repression of Education: Forced Necessity or Socium's Power Intentions? *Filosofiya osvity. Philosophy of Education*, 1 (6), 17-27 [In Ukrainian]. URL: <https://philosopheducation.com/index.php/philed/article/view/230>
- Sahlberg, P. (2014) Curriculum Vitae Pasi Sahlberg.. URL: <https://www.gse.harvard.edu/sites/default/files/faculty/documents/pasi-sahlberg-104442.pdf>.
- Sahlberg, P. (2015) *Finnish lessons 2.0*. 2nd ed. New York: Teachers College Press.
- Sahlberg, P. (2017) *Finnish lessons 2.0*. Kharkiv: Ranok [In Ukrainian].
- Shevchuk D. (2016) Why need a revolution in school? The review of Ken Robinson's book 'School of the Future'. *Filosofiya osvity. Philosophy of Education*, 2 (19), 275-283 [In Ukrainian]. URL: <https://philosopheducation.com/index.php/philed/article/view/82> DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-19-2-275-283>

Валентин Помогайбо. Філософія успішного фінського образования

Финский опыт создания успешного образования лежит в основе нынешних усилий по реформированию украинской школы. Вследствие этого предпринят аналитический обзор книги известного финского педагога Паси Сальберга «Финские уроки 2.0» с целью содействия доступности

идей и средств успешного реформирования системы образования Финляндии для наибольшего количества украинских учителей. В этой книге показано путь Финляндии «от бедной и малообразованной аграрной страны до современного общества знаний с эффективной образовательной системой и инновационной средой мирового уровня. Стратегическим идеалом финского общества было расширение доступности образования – с раннего детства до наивысших научных ступеней и обучения взрослых» (Салберг, 2017: 41-42).

Сегодня системы образования даже в большинстве развитых стран поражены кризисом, который заключается в неспособности обеспечить детей качественным образованием. Опыт Финляндии предлагает путь улучшения образования не на основе рыночных отношений – стандартизации, усилении конкуренции, увеличении объемов учебной информации, регулярном тестировании, усилении отчетности о результатах обучения. Украинские педагоги, которые имеют привычные дидактические и методические навыки и классические убеждения о функциях учителя в образовательном процессе, воспринимают этот опыт как парадоксальный: каждый финский учитель имеет ученую степень магистра; школьное обучение осуществляется по принципу «учить меньше – знать больше»; успешным уроком считается тот, на котором ученики говорят больше, чем учитель; стандартизированные тестирования учеников отсутствуют вплоть до выпускного 9-го класса базовой школы; в образовательном процессе отсутствует конкуренция между учениками, классами, учителями, школами. В финской школе доминирует персонализированное обучение приемами творческого преподавания, потому что в действительности успех каждого ученика определяется его индивидуальными особенностями и возможностями.

***Ключевые слова:** образовательная система, реформирование, курикулум, оценивание, инклюзивное образование, профессиональная автономия учителей, разнообразие методик обучения, архитектура школьных помещений, персонализированное обучение.*

Valentin Pomohaibo. Philosophy of successful Finnish education

The Finnish experience of creating successful education underlies the current efforts to reform the Ukrainian school. As a result, an analytical review of the book “Finnish Lessons 2.0” by the well-known Finnish teacher Pasi Sahlberg has been undertaken to promote the availability of ideas and tools for the successful reform of the education system in Finland for the largest number of Ukrainian teachers. This book shows the path of Finland “from a poor and poorly educated agrarian country to a modern knowledge society with an effective educational system and an innovative world-class environment. The strategic ideal of Finnish society was the expansion of the accessibility of education - from early childhood to the highest scientific levels and adult learning “[Sahlberg, 2015: 18].

Today, the education system, even in most developed countries, is hit by a crisis, which consists in the inability to provide children with a qualitative education. The experience of Finland suggests a way to improve education not on the basis of market relations - standardization, increased competition, increasing the volume of educational information, regular testing, strengthening of reporting on learning outcomes. Ukrainian teachers who have the usual didactic and methodological skills and classical beliefs about the functions of the teacher in the educational process perceive this experience as paradoxical: every Finnish teacher has a master's degree; schooling is carried out with the principle of "learning less - knowing more"; A successful lesson is one in which the students speak more than the teacher; standardized testing of students is absent until the final 9th grade of the basic school; In the educational process there is no competition between pupils, classes, teachers, schools. The Finnish school is dominated by personalized teaching with creative teaching methods, because in reality the success of each student is determined by his or her individual characteristics and capabilities.

Keywords: *educational system, reform, curriculum, evaluation, inclusive education, professional autonomy of teachers, diversity of teaching methods, architecture of school premises, personalized teaching.*

Помогайбо Валентин Михайлович – кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник зі спеціальності «Генетика», доцент по кафедрі біології, Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського, професор кафедри філософії та економіки освіти. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9828-2565>

E-mail: vmpom@ukr.net

Pomohaibo Valentyn Mihailovich, Candidate of Biological Sciences, Senior Researcher on the specialty "Genetics", Associate Professor at the Department of Biology, Poltava Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education named after M.V. Ostrogradsky, Professor of the Department of Philosophy and Economics of Education. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9828-2565>

E-mail: vmpom@ukr.net